

YU ISSN 0027-8084

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

PG
1201
.N24

Наш језик.
НАШ ЈЕЗИК

XXVI/1

UNIV. of MICH.
FEB 17 1984
Current Serials

**БЕОГРАД
1983.**

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXVI (нова серија)

Св. 1

САДРЖАЈ

Пола века од покретања „Нашег језика“ (МИТАР ПЕШИКАН) . .	3
Морфема <i>-тељ</i> у комбинацији са другим суфиксним морфемама (СТАНА РИСТИЋ)	6
Још једном о аналитичком компаративу у српскохрватском (МИЛАН СУРДУЧКИ)	25
О лексичким синонимима (МИЛОРАД ДЕШИЋ)	34
О Речнику нових речи (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	42
Моја посљедња о <i>мљину</i> (МИЛАН МОГУШ)	48
О речима <i>разблудан</i> , <i>заблудан</i> и <i>блештати</i> , <i>бљештати</i> (МИРОСЛАВ М. НИКОЛИЋ)	50
О именици <i>стопало/стопала</i> (СЕЛЕНА СЕФЕРОВИЋ-АРСЕНОВИЋ) . .	54
Питања и одговори	
Буричин или Буричин (МИЛИЈА СТАНИЋ)	57
Јубилеји	
Уз осамдесетогодишњицу професора Михаила Стевановића (ДАРИН- КА ГОРТАН-ПРЕМК)	59
Библиографски прилог	
Попис расправа и чланака — Наш језик XXI—XXV (ЈОВАНКА МИЛОВАНОВИЋ)	61

О ИМЕНИЦИ СТОПАЛО/СТОПАЛА

На основу неких примера на које се наилази у литератури могло би се закључити да се именица *стопало* јавља искључиво у овом облику, као именица средњег рода, и да се као таква мења по I врсти именичке промене. Али, то није увек тако. Наиме, поред једне потврде у којој се изузетно јавља у облику *стопал* и у мушком роду,¹ када се, дакле, као именица мушког рода на сугласник мења по I Белићевој врсти промене (*стопал*, *мн. стопали*), поменута именица се налази и у облику *стопала*, женског рода. Дакле, могло би се рећи да се ова именица јавља у два облика *стопало/стопала* и два рода, уз изузетак који смо поменули, по чему не представља никакав изузетак; уп. *жвало/жвала*, *порез(а)*, *основ(а)*, *квалитет(а)*, *систем(а)*, *бол—бола* и *бол—боли*, *глад—глади* и *глад—глада* и сл.

У Речнику српскохрватског књижевног језика, Нови Сад 1973, на стр. 1037. наводи се у оба облика:

стѡпала и *стѡпала* (ж. р.): Њему је куршум све кости у *левој стопали* размрскоа (Јакш. Б.); Поред Јоке пробе Лепа газећи *целим стопалама* (Пист.);

стѡпало и *стѡпало* (ср. р.): а) доњи део ноге човека којим се тело у ходу и стајању ослања о тло: Андрија је узео мјеру *Јеличина стопала* (за прављење ципеле) (Михољ.); Не може (Гина) да откине *стопала* од паркета (Каш.);

б) фигуративно у значењу површина чега: Попео се... на пространу зараван, *горње стопало* планине (Божић); Трепери кроз снег... ред плесачица јела на *стопалу* од леда (Макс.);

в) у изразима — *равно стопало* (медицински): деформација која настаје спуштањем сводова табана и проузрокује брзо замарање и болове, *дустабан*.

У примерима који следе, а који су узети из наше литературе и дневне штампе, ова именица се наводи искључиво у облику

¹ Рјечник југославенске Академије знаности и умјетности, Загреб, 1956. стр. 628: „*стопал*, м — исто што *стопало*; дио ноге којим се у ходу дотиче тло. Само у једном примјеру: Не *стопал* слидећи. Муралић 94.”

стопало у средњем роду: Живот целог непомичног тела те жене био је, изгледа, у ногама; управо, у *стопалима* (Иво Андрић, Јелена жена које нема, Сабрана дела, Београд, 1981, стр. 228—229); Наглом променом, њена *стопала* губила би своју лепоту и свежину и одједном изгледала као да су стара и јадна, збрчкана, чак помало нечиста, са нечим животињским, мајмунским у себи (исто); Одмах затим, та *стопала* су се мењала даље и у непрестаним покретима прелазила цео природни развитак, од најнижих врста до човека (исто); Она су била пераја, па неразвијени удови изумрлих врста гмизаваца, па незграпне шапе, па су опет постајала *стопала* смело исправљеног двоношца (исто); На њеним девојачким *стопалима*, која су сад мирно почивала једно уз друго, табани би се изравнали и стајали непомични, снажни и глатки, као вајани (исто); На трећој фресци васкрсли Христос голим, библијским *стопалима* гази... (В. Ивановић, „Злочинац на иконостасу“, Политика, Бгд. 23. 9. 1981); За то време појавили су се покрети у *стопалима* и прстима (В. Малишић, Дуга, Бгд. 9. 4. 1983); Пре тога, посматрала сам док је вежбала са терапеутом како помера *стопало* (исто); *Стопала*, сада у грчким сандалама (Борна Бебек, путопис „Сантхана“, Загреб, 1979).

У Вуковом Српском рјечнику потврђен је само облик средњег рода, а тако је (са изузетком поменутог примера *стопал*) и у РЈАЗУ, где налазимо:

стопало...: Одмах се утврдише његова *стопала* (Вук дј. ап.); Свако мјесто, на које ступи *стопало* ноге наше, ваше ће бити (Даничић, 5 мојс. 11, 24); Удариће те господ приштем злим од *стопала* ноге твоје (5 мојс. 28, 35); Не набоше од ње ништа до лубање, и *стопала*, и шаке (2 Цар, 9, 35); И нога има три дела, а то су: бедро (бутина), голеница и *стопало* (ступало) (Црногорац зоол.); Десном (т. ј. руком) штипиље прсте на *стопалу* (Матавуљ ново ор, 84); Чорапе имају *стопало* и грлић (Краље у Турској Хрватској, Зборн. за нар. жив. 6, 109); Нога има: кук, стегно, кољено са чашицом, голин, лист, глижањ, пету и *стопало* (Варош код Слав. Брода, 24, 40)

У Речнику српскохрватскога књижевног и народног језика САНУ, Београд (грађа), налазимо доста примера за ову именицу, такође у оба облика и рода:

стопала (ж. р.): У *стопали* има пуно ножје... (Др. Вл. Борбевић, болн. служб. стр. 100); Имам дрвену *стопалу* на десној нози (И. Секулић, Из прошлости, 1919, стр. 276); Исечене пантљике од блата (за прављење земљаног посуђа) бацају се у кугле, а кугле се носе на велико гумно, те се тамо сецају десном страном десне *стопале* (Ст. Мијатов, Занати, 1928, 62); Волим твоје усне и косе и... врх *стопале* мале... (М. Бојић, Урошева женидба, 1927, 175); Војник искорачи левом ногом потпун корак, окрене се на *стопали* леве ноге на десно или полудесно... (Пешад. егз. пра-

вила, 22); *Стопале* мушке ал не опанка (Б. Јакшић, Дела Х, 189); ... и још од прашине непрочишћене утиснуте очеве *стопале* по ћилиму (Б. Станковић, Нечиста крв, 89); Ал сад је он лежао крај ње мирно и равнодушно и гледао расејано у њену малу *стопалу* (Р. Бојић, Змије, 1937, 169); Затим би ... бос, обилазио ... око писаћег стола безбројно пута, док га не би реума у *стопалама* подсетила на одмор (Р. Младеновић, XX век, 1939, књ. I, 533); Ал да ми је суза ових крвавих ... незнатих крви, незнатних срца, створених, билих зато да их згази сурово тешка *стопала* смрти (Св. Стефановић, Границе, 1928, 15); Зоркина *стопала*, стегнута у плитку лаковану ципелу (М. Ускоковић, Дошљаци, 1910, 254) (примера има много, али задржимо се за ову прилику само на овима);

стопало (ср. р.): Али *стопала* су му прикована уз земљу (С. Батушић „На драгом трагу“, стр. 220); Вукли су *стопала* по крвавом плочнику (исто, стр. 40); Он први пут осјети јачи бол ... у *стопалу* (Јов. Радуловић, Греси отаца, стр. 52); ... вукући папуче на босим *стопалима* (С. Матавуљ, Живот, 62); ... дај ми да газим чврстим *стопалима* по жетви што је злати жега многа (Тин Ујевевић, Колајна 1926, стр. 24); На највишој тачки тог врха издубен је у стени отисак дивовског неког *стопала*, како се чини, то је *стопало* од неког човека (Б. Матијашевић, Планина, 178); Ако ми згазиш на *стопало*, на срећу не можеш (Цариградски гласник, 1901. год. VII, бр. 9, ст. 4) (има доста примера за употребу ове именице у средњем роду у дијагностици, медицини, етнологији, пчеларству итд.).

Само у средњем роду потврђена је ова именица у Правопису српскохрватскога књижевног језика (под придевом *стопални*), у Скоковом Етимологијском рјечнику, као и у речницима Л. Бакотића и Броза-Ивековића.

Како пробно читање дневне штампе и литературе, тако и стање у речницима потврђује да је ова именица обичнија у облику средњег рода него женског. Међутим, у Речнику МС и у грађи Речника САНУ нађено је доста потврда и за облик женског рода: у РМС две (према четири за ср. род), а у грађи РСАНУ 18 примера (према 29 у ср. роду). Према томе, као стандардни облик може се узети *стопало* (ср. род), али је и облик *стопала* (ж. род) довољно заступљен да га не можемо сматрати језичком грешком, него обликом који се може употребити, нпр. из стилских или метричких разлога.

Селена Сеферовић-Арсеновић